

Роксоляна Зозуляк-Случик
канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Марія Трінчук
студентка 1 курсу ОР «магістр»
спеціальності «Соціальна робота»
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ «ПРОФЕСІЙНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ»

Проблема професійного самовизначення старшокласників – одна з найактуальніших проблем юнацького віку. Ситуація з початковим вибором професії на думку науковців ускладнюється тим, що це перший серйозний та відповідальний вибір молоді на їх шляху. Звідси важливості набуває профорієнтаційна робота з старшокласниками.

Відомо, що існує три фактори профорієнтації:

– індивідуальні здібності та особливості ,можливості,уміння,інтереси людей;

– особливості професії, вимоги, які вони висувають перед людиною;

– правильне співвідношення між собою 1-го та 2-го факторів [1, с. 35].

О. Бондарчук виділяє наступні підходи у вирішенні завдань професійної орієнтації. Основні положення діагностичного підходу висвітлені в трьох факторній моделі профорієнтації Ф. Парсона, що наведена вище. В рамках даної теорії вибір професії розглядається як пошук відповідності між вимогами професії та індивідуальністю. На основі результатів тестування психічних та особистісних особливостей претендента на професію роблять заключення відносно властивій йому, не змінній структурі професійних здібностей [2, с. 215]

Іншою різновидністю профорієнтаційного підходу є так звана виховна концепція, що передбачає, що будь-яка людина може бути підготовлена до будь-якої професії. Прибічники такого підходу, що представляють одну з наукових психологічних шкіл – біхевіоризм, спирались на уявлення про більш чи менш однозначну обумовленість поведінки людини набором зовнішніх подразників. У той же час зібрано немало факторів, що свідчать про важливу роль спадковості у формуванні професіонала. Ще у дослідженнях М. Басова подаються відповідні приклади з життя декількох поколінь видатних людей. Ігнорування природного фактора може призвести до того, що вибрана трудова діяльність буде виконуватись зі значним напруженням, що сприятиме втраті інтересу до професії, розчарування у своїх здібностях, навіть нервові захворювання.

Тому сучасний підхід у профорієнтації – особистісно-орієнтований – передбачає своєчасну підтримку та розвиток тих особливостей та

характеристик особистості, які будуть передумовою майбутньої успішної професійної діяльності, сприяють пізнанню оточуючого світу, самопізнанню, самореалізації особистості, усвідомленню власної ролі у виборі професії, прийняттю відповідальності за нього.

Профорієнтація – це комплекс психолого-педагогічних та медичних заходів, що спрямовані на оптимізацію процесу працевлаштування у відповідності з бажаннями, нахилами, здібностями та з врахуванням потреби суспільства у спеціалістах. Він наголошує також на тому, що профорієнтація є органічною частиною виховної роботи навчальних закладів, оскільки вибір професії як усвідомлення необхідності своєї участі суспільно корисній праці .важлива умова формування особистості [3, с. 21].

Виділяють дві форми професійної орієнтації:

- на вузькій базі, що полягає в тому, що у навчальному закладі, який готує спеціалістів, студентам розкривають всі особливості їхньої подальшої діяльності, вказують оптимальні шляхи залучення до даної професії тощо;
- на широкій базі, що полягає в ознайомленні молоді, що ще не зробила свій вибір, зі світу професій.

Професійна орієнтація, як система, містить декілька взаємопов'язаних етапів: професійне інформування та освіта, професійне консультування, професійний вибір, професійну підготовку та професійну адаптацію.

Для того, щоб ефективно проводити профорієнтаційну роботу з учнями, потрібно чітко уявляти її структурні підрозділи. Розглядаючи професійну орієнтацію як систему підготовки школяра до самостійного та усвідомленого професійного самовизначення, мається на увазі не тільки система цілеспрямованих заходів виховного характеру, але і комплекс певних структурних підрозділів, що мають власний зміст, завдання та методи.

Професійна орієнтація як система включає такі основні напрями або підсистеми: профінформація; профконсультація; профвідбір; профадаптація.

Профінформація – це ознайомлення з різними видами професійної праці, як окремий відносно самостійний елемент профорієнтації є система організації навчально-виховної роботи, що спрямована на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні, політичні та психофізіологічні умови правильного вибору професії [4, с. 61].

У роботі загальноосвітньої школи з профорієнтації головну увагу слід приділяти її профінформаційному аспекту. Головним завданням усього комплексу роботи, що проводиться по профінформації, є підготовка молоді до вступу в самостійне життя професійної діяльності після закінчення середньої школи, яке має забезпечити наступний всебічний гармонійний розвиток особистості. І в цьому відношенні завдання всього навчально-виховного процесу співпадають з основною метою профінформаційної роботи.

Основою профінформаційної роботи є професіографія – це опис професії та диференціюючих їх спеціальностей щодо вимог, які вони висувають людині.

Результатом професіографії є професіограми – опис та обґрунтування системи вимог, що пред'являються певною спеціальністю, професією або їх групою до людини. Професіограми – своєрідні описи професій, що містять

основні вимоги, які висуває професія психологічним та фізичним властивостям людини [5, с. 8].

Професійна консультація також є окремою, відносно самостійною системою, у зміст якої входить організація та проведення спеціальної роботи по виявленню індивідуальних психологічних та психофізіологічних особливостей старшокласника, що мають суттєве значення для правильного вибору професії.

Профконсультація – це система психолого-педагогічного вивчення особистості з метою допомогти їй при виборі такої професії, в якій найбільш повно реалізувались та розвилися б її здібності. При цьому профконсультація сприяє встановленню оптимального співвідношення між прагненнями та можливостями людини та реальними потребами ринку в спеціалістах відповідної кваліфікації.

Для ефективної реалізації головного завдання профконсультації потрібно відокремити конкретні завдання, які, з одного боку, відображають зміст та головну думку професійної консультації, а з іншого – визначають шляхи пошуку та вдосконалення її методичних основ [6, с. 97].

Головним завданням професійного відбору – наступного етапу профорієнтаційної роботи – є науково обґрунтоване визначення професійної придатності учня до відповідної (конкретної) трудової діяльності з врахуванням його особистісних якостей і потреб конкретного виробництва.

Профвідбір – це система засобів, що забезпечують прогностичну оцінку взаємовідповідності людини та професії у тих випадках діяльності, які здійснюються у нормативно заданих небезпечних умовах (гігієнічних, мікрокліматичних, технічних, соціально-психологічних), що вимагають від людини підвищеної відповідальності, здоров'я, високої працездатності, точності виконання завдань, стійкої емоційної регуляції [6, с. 95].

Професійна адаптація являє собою процес активного входження учня в професію, пристосування його до змісту своїх професійних обов'язків, режиму, і організації праці, до вимог виробництва. Іншими словами, професійна адаптація – це досягнення в оптимальні строки певного кваліфікаційного рівня.

Отже, початковий профвідбір, який є одним із чинників самореалізації, кінцевий етап роботи з професійної орієнтації, ефективний тільки тоді, коли він спирається на весь комплекс роботи, що був проведений у формі профінформації та професійному консультуванні. Бо при виборі професії для випускника школи важливо врахувати всі особисті та функціональні властивості його психологічної структури: і ті, які були сформовані у процесі виховної роботи, і ті, які виявляються типологічними особливостями особистості.

Література

1. Андріяшин В. Психолого-педагогічні аспекти формування професійних ціннісних орієнтацій учнівської молоді. *Наукові записки Тернопільського держ. пед.ун-ту. Сер.: Педагогіка*. 2019. № 5. С. 34–38.
2. Бондарчук О. У світ професій. Робота зі старшими дошкільнятами. *Дошкільне виховання*. 2009. № 12. 254 с.
3. Гнацур М. Професійна орієнтація учнів основної школи в процесі трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2002. № 3. С. 17–22.

4. Дідора М. Гуманістичний підхід в практиці професійно-педагогічної орієнтації старшокласників. *Наукові записки Тернопільського держ. пед.ун-ту. Сер.: Педагогіка і психологія.* 2008. № 3. С. 59–63.

5. Лазаренко Л. Професійна орієнтація як система коригувального впливу на професійне самовизначення молоді. *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2017. № 4. С. 4–43.

6. Омельченко Г. Профорієнтація і професійний профіль. *Директор школи, ліцею, гімназії.* 2018. № 3. С. 95–98.

Богдан Ковбас
*канд. пед. наук, професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи*
Людмила Маковійчук
*студентка I курсу ОР «магістр»
спеціальності «Соціальна робота»
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Розвиток здібностей належить до центральних психолого-педагогічних проблем. Цей процес тісно пов'язаний з проблемами формування особистості, навчання й виховання, успішного оволодіння окремими видами діяльності. Традиційно науковці вивчають здібності у двох площинах: як особистісне утворення та виникнення й розвиток їх у діяльності як формі активності людини [4, с. 10].

У царині психології здібності вивчали Л. Виготський, К. Платонов, С. Рубінштейн. Загалом вони тлумачили здібності як істотні психічні властивості особистості, що проявляються у цілеспрямованій діяльності й спричиняють її успіх.

Упродовж останніх років актуалізувалася потреба соціуму у творчих особистостях, що мають власний погляд на дискусійні питання, спроможні адекватно і вчасно реагувати на перетворення, що відбуваються у світі. Тому значна кількість учених, науковців активізували свій пошук у царині творчості, креативності, творчих здібностей. У науковій та методичній літературі спостерігаємо різні підходи до вивчення цієї проблеми: науковці та практики розробляють теорії креативності особистості; пишуть програми з розвитку творчого мислення дітей; удосконалюють категоріальний апарат концепцій креативності й творчості; досліджують особливості творчого мислення й творчих здібностей; схематично творять своєрідні портрети творчих особистостей.

Згідно Концепції нової української школи, головним змістом педагогічного процесу має стати творчий розвиток учня. Головна мета